

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN STAJ YETERLİLİĞİ KONUSUNDA İŞLETME TEMSİLCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

THE OPINIONS OF BUSINESS REPRESENTATIVES ON THE INTERNSHIP COMPETENCIES OF STUDENTS RECEIVING TOURISM EDUCATION AT VOCATIONAL AND TECHNICAL ANATOLIAN HIGH SCHOOLS: THE CASE OF ANKARA PROVINCE

Neslihan DERMAN^a Müjdat ERTÜRK^b

Özet

Bu araştırmanın amacı, Ankara ilinde yoğunlaştırılmış eğitim veren Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj yeterlilik düzeylerinin, işletme temsilcilerinin değerlendirmeleri doğrultusunda incelenmesidir. Araştırmada öğrencilerin staj sürecindeki durumları; cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim alanı ve staj yapılan departman gibi değişkenler çerçevesinde ele alınmış, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, 2024 yaz döneminde staj yapan 10. ve 11. sınıf öğrencilerini değerlendiren işletme yöneticilerinden anket yoluyla toplanmış ve elde edilen 201 geçerli anket SPSS programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin genel olarak orta ve yüksek düzeyde mesleki yeterlilik sergilediklerini ortaya koyarken, iş disiplini, zaman yönetimi, kişisel bakım ve takım çalışmasına uyum gibi davranışsal yeterliliklerin öne çıktığını göstermektedir. Buna karşılık, yabancı dil, problem çözme ve bağımsız çalışma becerilerinin daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, alanıyla uyumlu departmanlarda staj yapan öğrencilerin yeterliliklerinin daha olumlu değerlendirildiği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, staj uygulamalarının mesleki gelişimi destekleyen önemli bir araç olduğunu, ancak bu sürecin etkinliğinin artırılabilmesi için eğitim ile sektör arasındaki uyumun güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoğunlaştırılmış Mesleki ve Teknik Eğitim, Turizm Eğitimi, Staj Yeterliliği

Abstract

The aim of this study is to examine the internship competency levels of students receiving tourism education at Vocational and Technical Anatolian High Schools providing intensive education in Ankara, based on the evaluations of business representatives. Students' internship conditions were examined in terms of variables such as gender, grade level, field of study, and internship department, and a quantitative relational survey model was used. Data were collected through a questionnaire administered to managers evaluating 10th and 11th grade students who completed their internships in the summer of 2024, and 201 valid questionnaires were analyzed using SPSS. The findings indicate that students generally demonstrate moderate to high levels of vocational competence, with behavioral competencies such as work discipline, time management, personal grooming, and teamwork standing out. In contrast, foreign language skills, problem-solving, and independent working abilities were found to be lower. It was also determined that students who interned in departments aligned with their field were evaluated more positively. The results show that internships support vocational development, but their effectiveness requires stronger alignment between education and the sector.

Keywords: Intensive Vocational and Technical Education, Tourism Education, Internship Competency

Makale Geliş Tarihi: 09.02.2026 **Makale Kabul Tarihi:** 21.03.2026

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Neslihan DERMAN (neslihanderman95@gmail.com)

*Bu çalışma, Prof. Dr. Müjdat Ertürk danışmanlığında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda hazırlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

^a Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara/Türkiye (neslihanderman95@gmail.com) ORCID: 0009-0007-1578-7546

^b Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Bişkek/Kırgızistan (mujdat.erturk@manas.edu.kg) ORCID: 0000-0002-6627-3605

DOI: 10.5281/zenodo.19321264

1. Giriş

Turizm sektörü, gelişmekte olan ülkelerde sanayinin alternatifi ve ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak değerlendirilen stratejik alanlardan biri olarak görülmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu birçok ülke, turizm işletmelerinin sayı ve kapasitelerini çeşitli teşvik mekanizmalarıyla artırmaya yönelmiş; özellikle 1980'li yıllardan itibaren hızla gelişen Türkiye turizmi fiziksel altyapı bakımından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bununla birlikte, sektörün emek yoğun yapısı ve turistik ürünün kendine özgü nitelikleri dikkate alındığında, nitelikli ve eğitimli iş gücüne duyulan ihtiyaç daha belirgin hâle gelmiştir (Aksu ve Bucak, 2012).

Turizm ürününün soyut niteliği, hizmet sunumu ile tüketimin eş zamanlı gerçekleşmesi ve hata telafisinin sınırlı olması, hizmet kalitesini sektörde merkezi bir konuma taşımaktadır (Kızılırmak, 2000). Hizmet kalitesinin sürdürülebilirliği ise büyük ölçüde müşteri memnuniyetine ve personelin niteliğine bağlıdır. Ziyaretçilerin tüm çalışanlarla etkileşim hâlinde olması, turizm çalışanlarının mesleki bilgi ve beceri düzeyini doğrudan müşteri deneyimiyle ilişkilendirmektedir (Öztürk ve Seyhan, 2005). Rekabetin yoğun olduğu turizm sektöründe sürdürülebilir başarı; etkili iletişim, tekrar ziyaret niyeti oluşturma, doğal ve kültürel değerleri koruma, hizmet standartlarını belirleme ve hata payını minimize etme gibi çok boyutlu yetkinlikleri gerektirmektedir. Bu yetkinliklerin kazandırılması ise planlı, uygulamaya dayalı ve nitelikli bir turizm eğitimiyle mümkün olmaktadır (Olalı, 1982; Maviş ve Kozak, 1992).

Turizm sektöründe görev alacak bireylerin mesleklerine yönelik olumlu tutum geliştirmeleri, turist memnuniyeti ve sadakatinin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir (Jiang ve Tribe, 2009). Sektörde sürekliliğin sağlanabilmesi için sürdürülebilir bir turizm anlayışının yanı sıra nitelikli insan kaynağının varlığı ve devamlılığı gerekmektedir (Solmaz ve Erdoğan, 2013). Bu bağlamda yalnızca turizm eğitimi almak değil, alınan eğitimin düzeyi ve niteliği de sektörel verimlilik üzerinde belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Olçay ve Çelik, 2010; Olçay ve Düzgün, 2015).

Mesleki ve teknik eğitim, bireylerin belirli bir mesleğe ilişkin bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmalarını sağlayan ve çok yönlü gelişimlerini hedefleyen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Alkan vd., 2001; Ahıpaşaoğlu vd., 2002; Aksu ve Bucak, 2012; Ertürk, 2023). Turizm eğitimi de bu çerçevede, sektöre yönetici, uygulayıcı ve teknik personel yetiştirmeyi; aynı zamanda toplumda turizm bilincini geliştirmeyi

amaçlamaktadır (Ertürk, 2023; Küçükahmetoğlu ve Oktay, 2024). Bu sürecin en önemli bileşenlerinden biri ise staj uygulamalarıdır. Staj, teorik bilginin uygulamayla bütünleştirilmesini, mesleki deneyim kazanılmasını ve iş yaşamına uyumun artırılmasını sağlayan temel bir öğrenme süreci olarak değerlendirilmektedir (TDK, 2013; Aymanıkuy vd., 2013). Turizm işletmelerinde gerçekleştirilen stajlar, öğrencilerin kariyer farkındalığını artırmakta ve mesleki performanslarının gelişimine katkı sağlamaktadır (Buluç, 1992; Çelik ve Tuna, 2012).

Türkiye, sahip olduğu doğal ve kültürel miras sayesinde küresel turizm pazarında önemli bir konuma sahiptir. Bu potansiyelin etkin biçimde değerlendirilmesi, bölgesel kalkınma, istihdam artışı ve refah düzeyinin yükseltilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Üzümcü ve Alyakut, 2017). Türkiye Turizm Stratejisi'ne göre nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması sürdürülebilir büyümenin temel koşulları arasında gösterilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). 2028 yılına yönelik 100 milyon turist ve 120 milyar dolar gelir hedefleri doğrultusunda, sektörde görev alacak insan kaynağının niteliği daha da kritik hâle gelmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye'de yoğunlaştırılmış eğitim veren mesleki ve teknik Anadolu liselerinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj yeterliliklerinin, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletme temsilcilerinin değerlendirmeleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmaktadır. Literatürde ağırlıklı olarak yükseköğretim düzeyindeki turizm öğrencilerinin staj süreçlerine odaklanıldığı, ortaöğretim düzeyine ilişkin çalışmaların ise sınırlı kaldığı görülmektedir. Ayrıca 2015 yılında gerçekleştirilen mesleki eğitim düzenlemeleri sonrasında uygulanan staj sisteminin sektöre yansımalarını ele alan araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışmanın, söz konusu boşluğu doldurarak eğitim-sektör uyumunu işveren perspektifinden analiz etmesi ve politika yapıcılara veri temelli öneriler sunması hedeflenmektedir.

Araştırma, Ankara ilinde yoğunlaştırılmış eğitim modeli uygulayan mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır ve değerlendirmeler sektör temsilcilerinin görüşlerine dayanmaktadır. Elde edilen bulguların, mesleki turizm eğitimi programlarının güncellenmesine, staj uygulamalarının etkinliğinin artırılmasına ve eğitim ile sektör arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu yönüyle çalışmanın, Türkiye'nin 2028 yılı turizm hedeflerine ulaşma sürecinde nitelikli insan kaynağının geliştirilmesine dolaylı katkı sunacağı öngörülmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Mesleki ve Teknik Eğitim

Mesleki ve teknik eğitimin, bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe yönlendirilmesini ve mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ile iş alışkanlıklarının kazandırılmasını amaçlayan bir eğitim süreci olduğu belirtilmektedir (MEB, 2019: 10; Çiçek, 2019). Bu eğitim türünün, bireyleri iş gücü piyasasına hazırlayarak mesleki yeterlilik kazandırdığı ve böylece toplumsal gelişim ile ekonomik ilerlemeye katkı sunduğu ifade edilmektedir (MEB, 2023). Bu yönüyle mesleki ve teknik eğitim, yalnızca bireysel istihdamı değil, aynı zamanda ülke ekonomisinin rekabet gücünü de destekleyen stratejik bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme, dijitalleşme ve teknolojik dönüşüm süreçlerinin iş gücü piyasasında önemli değişimlere yol açtığı; yeni meslek alanlarının ortaya çıktığı ve mevcut mesleklerde beklenen yetkinliklerin farklılaştığı belirtilmektedir (Alp ve Çalış, 2022). Bu süreçte analitik düşünme, dijital yeterlilik ve problem çözme becerilerinin ön plana çıktığı; mesleki eğitimin ise bu yeni gereksinimlere yanıt verebilecek temel araçlardan biri hâline geldiği vurgulanmaktadır (Yıldırım ve Çarıkçı, 2017; Millî Eğitim Bakanlığı, 2022). Dolayısıyla mesleki ve teknik eğitim programlarının çağın ihtiyaçlarına uygun biçimde sürekli güncellenmesi zorunlu görülmektedir (Girayhan, 2022).

Mesleki eğitimin tarihsel gelişimine bakıldığında, Sanayi Devrimi öncesinde çıraklık sistemi çerçevesinde yürütülen uygulamaların, artan nitelikli iş gücü ihtiyacı doğrultusunda kurumsal bir yapıya evrildiği ifade edilmektedir (Toprak, 2018; Özdemir, 2019). Günümüzde ise üretim ve teknolojideki hızlı değişimlerin mesleki eğitimin dinamik bir yapıda sürdürülmesini gerektirdiği; ihtiyaçlara uyum sağlama kapasitesi ile eğitimin etkinliği arasında güçlü bir ilişki bulunduğu belirtilmektedir (Kaya ve Yılmaz, 2017). Bu çerçevede mesleki ve teknik eğitimin, bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve ekonomik yönleriyle dengeli gelişimini hedefleyen ve belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi ile uygulama becerilerini kazandıran bütüncül bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Alkan vd., 1995; Alp ve Çalış, 2022; Gürbüz, 2024). Ayrıca bu eğitimin bireylere iş güvencesi, gelir artışı, mesleki hareketlilik ve sosyal uyum gibi önemli avantajlar sunduğu ifade edilmektedir (Sayak, 2024). Teknolojik gelişmelerin hız kazandığı günümüzde mesleki ve teknik eğitimin sürdürülebilirliğinin; güçlü altyapı, güncel program içerikleri ve uluslararası yeterliliklerle uyumlu bir yapılandırma ile mümkün olabileceği

belirtilmektedir (Ekşioğlu ve Taşpınar, 2019; Balcı, 2020; Çetin, 2021). Bu nedenle mesleki ve teknik eğitim, hem bireysel refahın hem de ulusal kalkınmanın temel belirleyicilerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz ve Kaya, 2015; Tamer, 2014).

2.1.1. Mesleki ve Teknik Eğitimin Kademeleri

Mesleki ve teknik eğitim, bireylerin mesleki bilgi ve beceri kazanmalarını amaçlayan ve örgün ile yaygın eğitim kapsamında farklı kademelerde sunulan çok katmanlı bir sistemdir (MEB, 2019; YÖK, 2020). Ortaöğretim düzeyinde, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ile Çok Programlı Anadolu Liselerinde hem genel kültür hem de mesleki dersler verilmektedir (MEB, 2022; MEB, 2023). Bu düzeyde programların, üretim ve teknolojideki değişimlere uyum sağlayacak biçimde güncellenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Tamer, 2014; Kaya ve Yılmaz, 2017).

Yükseköğretim düzeyinde ise ön lisans ve lisans programları aracılığıyla belirli alanlarda uzmanlaşma sağlanmaktadır (YÖK, 2020). Ön lisans programları uygulamalı mesleki eğitim sunarken (Tuncer, 2018), lisans programları daha ileri düzey teknik bilgi ve beceri kazandırmayı hedeflemektedir (YÖK, 2021).

Örgün yapıya ek olarak yaygın ve sürekli eğitim uygulamaları da mesleki gelişimi desteklemektedir. Halk Eğitim Merkezleri, işbaşı eğitim programları ve uzaktan eğitim kursları bu kapsamda yer almaktadır (MEB Hayat Boyu Öğrenme GM, 2020; Kalkınma Bakanlığı, 2017). Ayrıca kurum içi eğitimler ve özel meslek kursları da mesleki yeterliliklerin geliştirilmesine katkı sunmaktadır (YÖK, 2021). Bu yapı, mesleki ve teknik eğitimin yaşam boyu öğrenme anlayışı çerçevesinde süreklilik gösteren bütüncül bir sistem olarak kurgulandığını ortaya koymaktadır.

2.1.2. Mesleki ve Teknik Eğitim Modelleri

Mesleki ve teknik eğitim farklı ülkelerde çeşitli modeller çerçevesinde yapılandırılmaktadır. Çıraklık ve Ustalık Modeli (Dual Sistem), Almanya, İsviçre ve Avusturya gibi ülkelerde uygulanmakta; öğrencilerin eğitimi hem okul hem iş yeri ortamında sürdürülmektedir. Bu modelde teorik bilgi okulda, pratik beceri ise işletmelerde kazandırılmakta; eğitim-sektör iş birliği öğrencilerin istihdam edilebilirliğini artırmaktadır (Deissinger, 2015; Euler, 2013). Okul temelli model ise Fransa, Türkiye ve Japonya'da yaygındır ve mesleki eğitimin büyük ölçüde okul ortamında yürütüldüğü bir yapıyı ifade etmektedir (UNESCO-UNEVOC, 2010).

Uygulamalı ders ve stajlara yer verilmekle birlikte iş yeri temelli öğrenme sınırlı kalabilmektedir (Gündüz ve Odabaşı, 2004).

Modüler model, bireylerin eğitimi kendi hızlarında tamamlamalarına olanak tanımakta; modül temelli ve sertifikaya dayalı yapısıyla esneklik sağlamaktadır (CEDEFOP, 2008; MEB, 2019). Üniversite temelli model ise ABD ve Kanada’da topluluk kolejleri ve teknik üniversiteler aracılığıyla uygulanmakta, akademik ve mesleki eğitimi bütünleştirmektedir (Clark, 1983; Dougherty ve Townsend, 2006). Buna ek olarak işletmelerle entegre model, işletmelerin doğrudan eğitim sürecine katılımını esas almakta (OECD, 2010; Akkoyunlu, 2022); yaşam boyu öğrenme modeli ise mesleki eğitimi gençlerle sınırlı görmeyerek yetişkinlerin sürekli mesleki gelişimini desteklemektedir (Field, 2006; MEB, 2023).

2.1.3. Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki Turizm Eğitimi

Ortaöğretim düzeyindeki mesleki turizm eğitimi, teorik bilgi ile uygulamalı beceriyi bütünleştiren bir yapıya sahiptir ve öğrencilerin sektörde etkin performans gösterebilmeleri için temel yeterlilikleri kazandırmayı amaçlamaktadır (Keskin vd., 2021; Yılmaz ve Kaya, 2021). Turizm sektörünün dinamik yapısı nedeniyle programların sürekli güncellenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Demirtaş, 2019). Bu eğitimin temel amacı, turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve öğrencileri hem iş yaşamına hem de yükseköğretime hazırlamaktır (Altın, 2007; Çetin, 2005).

Tarihsel süreçte Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki turizm eğitiminin gelişimi, sektörün büyümesine paralel ilerlemiştir. 1961 yılında Ankara’da açılan Otelcilik ve Turizm Meslek Okulu bu sürecin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Demir, 2010). 1980 sonrası dönemde turizmin kalkınma planlarında öncelikli sektör olarak yer almasıyla birlikte mesleki turizm eğitimi yaygınlaşmış; 2000’li yıllarda ise modüler sistem ve yeterlilik temelli yaklaşımlar ön plana çıkmıştır (YÖK, 2007).

Günümüzde mesleki ve teknik anadolu liselerinde turizm eğitimi, konaklama ve seyahat hizmetleri ile yiyecek ve içecek hizmetleri alanlarında yürütülmektedir. Müfredatın sektör ihtiyaçlarına göre güncellendiği, yabancı dil ve yoğunlaştırılmış beceri eğitiminin öne çıkarıldığı belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024). Ayrıca sektörle iş birliği kapsamında geliştirilen protokol okulları uygulamasının eğitim-sektör uyumunu güçlendirmeyi hedeflediği ifade edilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2023; Tuncer ve Sevim, 2024). Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin

yaklaşık %7,73'ünün turizmle ilgili alanlarda eğitim aldığı; özellikle yiyecek ve içecek hizmetleri alanının daha yüksek öğrenci oranına sahip olduğu belirtilmektedir (MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 2024).

2.2. Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki ve Teknik Eğitimde Staj

Staj, mesleki ve teknik eğitim alan öğrencilerin teorik bilgilerini işletmelerde uygulama fırsatı buldukları zorunlu öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre staj, bireyin bir kuruluştaki çalışarak mesleki deneyim kazandığı uygulamalı öğrenme dönemidir (TDK, 2013). Bu yönüyle staj, okulda edinilen bilginin sektörel uygulama ile bütünleşmesini sağlayan temel mekanizmalardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Stajın, pratik öğrenme sürecini temsil ettiği ve teorinin uygulamada hayata geçirildiği temel dönemlerden biri olduğu belirtilmektedir. Mesleki turizm eğitiminin önemli bir aşamasını oluşturan stajın çok boyutlu biçimde ele alınması gerektiği vurgulanmakta; uygulamalı öğrenme niteliği nedeniyle zorunlu bir süreç olmanın ötesinde, öğrencilerin edindikleri bilgileri iş ortamında kullanmalarını ve mesleği daha bütüncül kavramalarını destekleyen bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Demir ve Demir, 2014; Pak, 2015). Bu bağlamda staj programlarının, öğrencilerin eğitim sürecinde kazandıkları bilgi ve becerileri gerçek iş ortamında uygulamalarına imkân tanıyarak mesleki gelişimi doğrudan desteklediği ifade edilmektedir (Aymanıkuy vd., 2013). Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimde stajın, öğrencilerin teorik derslerde edindikleri bilgileri uygulama yoluyla pekiştirmelerine ve mesleki yeterliliklerini işbaşında geliştirmelerine olanak sağladığı belirtilmektedir (Ali, 2020). Öğrenmenin davranış üzerinde olumlu değişimler yarattığı dikkate alındığında, staj eğitiminin önemsinmesi gerektiği ifade edilmektedir (Olcaı vd., 2015).

Staj uygulamalarının, öğrencilerin kuramsal bilgilerini iş yaşamının gerçek koşullarında kullanarak pekiştirmelerini sağladığı ve mesleki eğitimin ayrılmaz bir bileşeni olarak görüldüğü belirtilmektedir. Bu süreçte yalnızca teknik becerilerin değil; işyeri disiplini, mesleki etik, sorumluluk bilinci ve iletişim gibi sosyal ve kişisel yetkinliklerin de geliştirildiği ifade edilmektedir (Tamer ve Özcan, 2014). Buna bağlı olarak stajın, mesleki kimliğin oluşumuna, kariyer beklentilerinin netleşmesine ve sektörel farkındalığın artmasına aracılık ettiği; mezuniyet sonrası istihdam olanaklarını da etkilediği vurgulanmaktadır (Özsayar, 2008; Mankan, 2015). Literatürde staj deneyiminin, mesleki

doyum düzeyi ile iş gücü piyasasına uyum becerilerini artırdığına yönelik bulguların yer aldığı aktarılmaktadır (Çaylan, Yıldız ve Demir, 2016).

Stajın işlevini sürdürülebilir biçimde yerine getirebilmesi için uygulamaların belirli bir mevzuat çerçevesinde yürütüldüğü belirtilmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki staj süreçlerinin 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ve Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği doğrultusunda gerçekleştirildiği; öğrencilerin işletmelerde beceri eğitimi yapma yükümlülüğünün ilgili düzenlemelerle tanımlandığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda staj süreleri ve uygulama esaslarının okul türü ile alan/dal farklılıklarına göre değişebildiği belirtilmektedir. Genel meslek liselerinde staj süresinin toplam 40 iş günü olarak belirlendiği; bunun bir bölümünün 10. sınıf sonunda, kalan kısmının ise 11. sınıfta ders yılı içinde veya yaz döneminde tamamlandığı ifade edilmektedir. Yoğunlaştırılmış eğitim veren Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde ise stajın yaz dönemi boyunca daha yoğun ve kesintisiz biçimde yürütüldüğü, bu düzenlemenin öğrencilerin uygulamalı yeterliliklerini geliştirmeyi hedeflediği belirtilmektedir (MEB, 2017; Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 2017). Bu farklılığın stajın süre, zamanlama ve içerik boyutlarında çeşitlilik yarattığı; dolayısıyla öğrencilerin mesleki gelişimleri ve sektöre uyum düzeyleri üzerinde etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Stajın uygulanışında planlama, uygulama ve değerlendirme olmak üzere üç aşamanın bulunduğu; planlama sürecinde okul-işyeri-öğrenci iş birliğiyle staj yerlerinin belirlendiği, uygulama sürecinde öğrencinin işbaşında eğitim aldığı ve değerlendirme aşamasında işletme yetkilisi ile alan öğretmeninin performansı izleyerek başarı durumunu belirlediği ifade edilmektedir (Ertürk, 2023). Turizm sektöründe yıl içindeki faaliyet yoğunluğunun değişkenlik göstermesi nedeniyle, öğrencilerin yaz aylarında yoğunlaştırılmış staj uygulamalarıyla daha fazla deneyim kazanabildiği; özellikle konaklama ve yiyecek-içecek işletmelerinde yaz döneminin yoğun sezon olması sebebiyle öğrencilerin daha aktif rol üstlenebildiği belirtilmektedir. Staj yapılacak işletmelerin okul tarafından belirlendiği; işletme koşulları ve öğrencinin uygunluğu gibi ölçütlerin dikkate alındığı; yiyecek-içecek alanında mutfak ve servis gibi birimlerde, konaklama ve seyahat hizmetlerinde ise otel ve seyahat acentelerinde stajların yürütüldüğü ifade edilmektedir (MEB, 2017).

Stajın yasal ve kurumsal boyutları yanında, öğrenci hakları ve iş sağlığı-güvenliği boyutunun da sürecin niteliğini doğrudan etkilediği vurgulanmaktadır. Staj süresince iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı sigortanın okul tarafından yapıldığı; güvenli çalışma koşullarının sağlanmasının ve özellikle yiyecek-içecek alanında hijyen ile gıda güvenliği standartlarına uygun eğitim verilmesinin zorunlu olduğu belirtilmektedir (MEB, 2017). Ayrıca 3308 sayılı Kanun kapsamında staj ücretlerinin asgari ücretin belirli oranlarına göre hesaplandığı; çalışan sayısı 20 ve üzeri olan işletmelerde en az %30, 20’den az çalışanı olan işletmelerde ise en az %15 oranında ödeme yükümlülüğünün bulunduğu ifade edilmektedir (3308 Sayılı Kanun, 1986; MEB, 2017).

Staj sürecinde öğrencilerin görev çeşitliliği üzerinden deneyim kazandığı; yiyecek-içecek alanında mutfak ve servis süreçlerinde, hijyen, gıda güvenliği ve müşteri ilişkileri gibi konularda uygulamalı becerilerin geliştirildiği; konaklama ve seyahat hizmetlerinde ise önbüro, kat hizmetleri, rezervasyon ve müşteri ilişkileri gibi alanlarda pratik yapıldığı ifade edilmektedir (MEB, 2017; Kaşlı, vd., 2010). İşletmelerin öğrenciler için eğitim planı oluşturması, mentorluk sağlaması ve süreç sonunda değerlendirme yapmasının gereklilik olduğu; stajyerlerin sigorta kapsamında bulunduğu ve iş sağlığı-güvenliği ile hijyen eğitimlerinin zorunlu tutulduğu belirtilmektedir (MEB, 2017). Bu yönüyle stajın, teorik bilginin uygulamaya aktarılmasının ötesinde, öğrencilerin sektörel farkındalık kazanmalarını, meslek ahlakı geliştirmelerini ve kariyer planlaması yapmalarını destekleyen bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Çelik ve Tuna, 2012). Öğrencilerden iletişim, çözüm odaklı düşünme, kişisel bakım ve zaman yönetimi gibi temel yeterliliklerin beklendiği de ifade edilmektedir (Demirli ve Kuzu, 2002).

Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki mesleki turizm eğitiminde stajın eğitim-öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edildiği; 3308 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde özellikle yiyecek-içecek ile konaklama ve seyahat hizmetleri alanlarında öğrenim gören öğrencilerin işletmelerde beceri eğitimi sürecine katıldığı belirtilmektedir. Yoğunlaştırılmış eğitim modelinde stajın yaz dönemi boyunca kesintisiz yürütüldüğü ve öğrencilerin uygulamalı deneyim kazanmasını hızlandırmayı amaçladığı ifade edilmektedir. Bu süreçte stajın, öğrencilerin turizm işletmelerinde teorik bilgilerini pratiğe dönüştürmelerine ve sektörle doğrudan temas kurmaları sayesinde mezuniyet sonrası istihdam olanaklarının güçlenmesine katkı sunduğu belirtilmektedir (MEB, 2023).

Stajın öğrenci açısından, mesleki bilgi ve becerilerin uygulamalı biçimde kazanılmasında temel araçlardan biri olduğu; iş ortamında teori–pratik bütünleşmesini sağlayarak sektöre uyum, iş disiplini ve mesleki uygulama becerilerini geliştirdiği ifade edilmektedir (Sarı, 2007). Staj deneyiminin iş tatmini ve kariyer beklentilerini olumlu etkileyebildiği; işyeriyle kurulan ilişkinin gelecekteki iş yaşamına dair algıları şekillendirdiği belirtilmektedir (Demirdağ ve Çelikkanat, 2017). Bununla birlikte stajın, yalnızca mesleki değil psiko-sosyal uyum açısından da değerlendirilmesi gerektiği; süreçte yaşanan zorlukların dikkate alınarak uygulamaların daha verimli hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Akay vd., 2018; Olcay ve Düzgün, 2015). Öte yandan stajın işletmeler açısından da belirgin yararlar sunduğu; stajyerlerin özellikle mevsimsel işgücü ihtiyacının yüksek olduğu turizm sektöründe dinamik ve öğrenmeye istekli bir destek kaynağı oluşturduğu ifade edilmektedir (Bilici, 2023). Stajın, işletmelere potansiyel çalışanları erken dönemde tanıma, kurumsal kültüre uyumlarını gözlemleme ve hizmet standartlarına uygun insan kaynağı geliştirme fırsatı sunduğu belirtilmektedir (Emir vd., 2010). Bu süreç sayesinde personel değişim oranının azaltılabildiği ve işe alım maliyetlerinin düşürülebildiği de ifade edilmektedir (Özdemir, 2019). Staj programlarının etkili olabilmesi için işletmelerin eğitim planı sunması, görev tanımlarını netleştirmesi ve yasal sorumlulukları yerine getirmesinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Stajyerlerin uygun şekilde eğitilmesinin hizmet kalitesini ve dolayısıyla müşteri memnuniyetini destekleyebileceği; stajyerlerin motivasyon ve öğrenme isteğinin müşteriyle temas edilen hizmet alanlarında olumlu sonuçlar doğurabildiği belirtilmektedir. Ayrıca güvenli ve eğitim odaklı çalışma ortamı, rehberlik ve gelişimi destekleyen uygulamaların stajın niteliğini belirlediği ifade edilmektedir (Pelit ve Güçer, 2006; Olcay vd., 2017).

Bu çerçevede okul–sektör işbirliğinin, stajın öğrenme çıktıları üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitiminin etkililiğinin, öğrencilerin teorik bilgilerini uygulamada pekiştirebilmeleri ve sektöre hazır bireyler olarak yetiştirilmeleri açısından okul ve sektör arasında kurulan işbirliğine bağlı olduğu vurgulanmaktadır. 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında imzalanan protokol kapsamında yürürlüğe giren düzenlemelerin işbirliğini kurumsallaştırma yönünde adımlar içerdiği belirtilmektedir (Tuncer ve Sevim, 2024). Bununla birlikte odak grup bulgularında mevcut işbirliği düzeyinin yetersiz görülebildiği ve kapsamlı bir eşgüdüm mekanizmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.

Müfredatın sektör ihtiyaçlarını tam karşılayamadığına yönelik değerlendirmeler doğrultusunda, programların paydaş katılımıyla yeniden yapılandırılması gerekliliği vurgulanmakta; bu işbirliğinin sektörde nitelikli iş gücü ihtiyacının karşılanmasında kritik rol oynadığı belirtilmektedir (Üzümcü ve Alyakut, 2017). Stajdaki öğrenmelerin niteliğinin, öğrencilerin yeterlilikleri üzerinde doğrudan etkili olduğu; stajın öğrencilerin ilk sektörel etkileşimlerini sağladığı ve teorik bilginin uygulamaya aktarıldığı temel alanlardan biri olduğu ifade edilmektedir (Tuncer ve Sevim, 2024). Bu süreçte kazanımların yalnızca mesleki becerilerle sınırlı kalmadığı; iletişim, sorumluluk, problem çözme ve ekip çalışması gibi sosyal yeterlilikleri de kapsadığı belirtilmektedir (Demirdağ ve Çelikkanat, 2017).

Öğrenci görüşlerinin deneyim, öğrenme, sorumluluk ve kariyer kavramları etrafında yoğunlaşabildiği; ancak “ezilmek” ve “yorgunluk” gibi olumsuz algıların da dile getirilebildiği ifade edilmektedir. Stajın etkinliğinin, işletmelerin sunduğu eğitim ortamı ve rehberlik düzeyiyle yakından ilişkili olduğu; rehberlik yetersizliğinin yeterlilik gelişimini sınırlayabildiği belirtilmektedir (Özdemir, 2019). Öğrenme kalitesinin öğrencinin aktif katılımı ve görev çeşitliliğiyle bağlantılı olduğu; staj deneyiminin niteliğine bağlı olarak yeterlilik algılarında azalma görülebileceğine ilişkin bulguların bulunduğu aktarılmaktadır (Emir vd., 2010). Bu nedenle staj uygulamalarının daha düzenli, öğrenci odaklı ve geri bildirim temelli biçimde yapılandırılmasının önem taşıdığı ifade edilmektedir (Bilici, 2023; Üzümcü ve Alyakut, 2017). Ancak staj uygulamalarında çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı da belirtilmektedir. Teorik bilginin sektörle işbirliği içinde uygulamalarla desteklenmesinin önemine rağmen, bazı işletmelerin yeterli rehberlik sunmadığı, öğrencilerin sosyal haklarının göz ardı edilebildiği ve eğitici personel eksikliğinin süreç kalitesini düşürdüğü ifade edilmektedir. Stajyerlerin yardımcı personel olarak görülmesi, angarya işlerle meşgul edilmesi ve öğretmen denetiminin etkisiz kalması gibi durumların mesleki kazanımları sınırlayabildiği belirtilmektedir. Ayrıca sigorta ve izin gibi sosyal haklara dair bilgi eksikliğinin güvensizlik oluşturabildiği ve motivasyonu düşürebildiği ifade edilmektedir. Küçük ölçekli işletmelerde stajyerlerin geçici iş gücü olarak görülmesinin, sektöre yönelik olumlu izlenimlerin oluşmasını zorlaştırdığı belirtilmektedir. Staj öncesi hazırlık ve bilgilendirmenin yetersiz olmasının, öğrencilerin süreçte yaşadıkları sorunlarla baş etmelerini güçleştirdiği de vurgulanmaktadır. Bu nedenlerle stajın niteliğinin artırılması için okul yönetimleri ile

sektör temsilcilerinin daha etkin ve sürdürülebilir bir işbirliği içinde hareket etmelerinin gerekli olduğu ifade edilmektedir (Sarı, 2007; Emir vd., 2010; Özdemir, 2019).

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın ana hedefi "stajyer öğrencilerin staj yeterlilikleri hakkında, staj yaptıkları işletmelerin temsilcilerinin görüşleri nelerdir? " sorusuna cevap bulmaktır. Elde edilen bilgiler ışığında, öğrencilerin hangi konularda yeterli, hangi konularda yetersiz oldukları sistematik bir şekilde belirlenebilecek; bu sayede geliştirilmesi gereken yeterlilik alanları net bir şekilde ortaya konulabilecektir. Bu amaçla, öğrencilerin sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda gerekli mesleki yeterliliklere ulaşabilmeleri için eğitim programlarında yapılması gereken düzenlemelerin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada, staj uygulamalarının mesleki gelişime olan katkısı ve sektörel entegrasyon sürecindeki işlevi değerlendirilmektedir. Ayrıca, daha etkili ve sürdürülebilir bir staj süreci oluşturabilmek için gerekli iyileştirme alanlarının tespiti de araştırmanın alt problemleri arasında bulunmaktadır. Bununla birlikte, staj uygulamalarının önemi ve gerekliliği ile daha etkili bir staj süreci için yapılması gerekenlerin belirlenmesi de araştırmanın alt problemleri arasındadır. Bu problemlere çözüm sunabilmek için aşağıdaki sorular sorulmuştur:

- Öğrencilerin okullarında aldıkları eğitim yeterli midir?
- Öğrencilerin iş konusundaki öz denetim düzeyleri yeterli midir?
- Öğrencileri mesleki bilgi ve becerileri yeterli midir?
- Öğrencilerin okulda aldığı yabancı dil eğitimi mesleki staj yeterliliği açısından işlevsel midir?
- Öğrencilerin öğrendiklerini uygulama yeteneği yeterli midir?

3.2. Evren ve Örneklem

Evren, araştırmanın odaklandığı birey ve birimlerin tamamını kapsayan alan olarak tanımlanmaktadır (Arıkan, 2013). Karasar (2009) evreni genel evren ve çalışma evreni olarak ikiye ayırmakta; çalışma evrenini doğrudan veri toplanabilen ve genelleme yapılabilen alt küme olarak açıklamaktadır. Benzer biçimde Ural ve Kılıç (2013), araştırma evrenini veri toplanacak birimlerin bütünü olarak ifade etmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın evrenini, Ankara ilinde yoğunlaştırılmış mesleki turizm eğitimi veren Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencileri

oluşturmaktadır. 2024 yaz döneminde staj yapan öğrenci sayısının 382 olduğu belirlenmiştir.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde anakütle büyüklüğü bilinen durumlar için kullanılan formül esas alınmıştır. Hesaplamalarda %95 güven düzeyi ($z=1,96$), %5 hata payı ($d=0,05$) ve en yüksek varyansı sağlamak amacıyla $p=0,50$ kabul edilmiştir. Yapılan hesaplama sonucunda örneklem büyüklüğü 192 kişi olarak belirlenmiş olup bu sayının evreni temsil etme açısından yeterli olduğu değerlendirilmektedir (Yamane, 2001; Sekaran, 2003; Koç, 2007).

Evrenin tamamına ulaşmanın güçlüğü nedeniyle amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Yoğunlaştırılmış program uygulayan okullarda öğrenim gören ve konaklama ile yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapan öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olarak işletme temsilcilerinden veri toplanmış ve staj sürecini aktif biçimde sürdüren öğrenciler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Araştırmada, öğrencilerin staj yeterliliklerinin belirlenmesi amacıyla nicel veri toplama yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Veri toplama sürecinden önce konuya ilişkin literatür taraması gerçekleştirilmiş; makale, tez, rapor ve kitaplardan yararlanılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak hazırlanan anket formu, Ankara ilinde yoğunlaştırılmış mesleki turizm eğitimi veren Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin staj yaptığı işletmelerde görevli temsilcilere uygulanmıştır. Öğrenciler, yaz döneminde zorunlu staj yapanlar arasından belirlenmiş; her öğrenci, staj yaptığı işletme temsilcisi ile birebir eşleştirilmiş ve her stajyerin ayrı ayrı değerlendirilmesi istenmiştir.

Araştırmaya gönüllülük esasına göre 21 işletme katılmıştır. İşletmelere toplam 382 anket formu iletilmiş; geri dönen formlardan 201'i geçerli kabul edilerek analizlere dâhil edilmiştir. Veriler 15.10.2024–20.11.2024 tarihleri arasında toplanmış olup çalışma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Kurulu'nun 29.04.2024 tarihli ve E.258093 sayılı onayı doğrultusunda yürütülmüştür.

Anket formu iki bölüm ve 34 sorudan oluşmaktadır. İlk bölümde demografik özelliklere yönelik 6 soru, ikinci bölümde ise stajyer öğrencilerin yeterliliklerine ilişkin 28 ifade yer almaktadır. İkinci bölümde kullanılan ölçek Dayıoğlu (2010) tarafından yapılan çalışmada uyarlanmış ve 5'li Likert tipinde (1=Çok Yetersiz, 5=Çok Yeterli)

Toplam	201	100
---------------	------------	------------

düzenlenmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha katsayısı 0,980 olarak hesaplanmış ve ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu belirlenmiştir (Altunışık vd., 2010).

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS v27 programı kullanılmıştır. Öncelikle demografik değişkenlere ilişkin frekans analizleri yapılmış, ardından ölçek maddelerine ait aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler hesaplanmıştır. Ortalama puanlar Özdamar'ın (2004) beşli sınıflandırma sistemine göre yorumlanmıştır. Gruplar arası farklılıkların incelenmesinde karşılaştırmalı analizler uygulanmış; demografik değişkenler ile ölçek ifadeleri arasındaki ilişkiler Ki-kare (χ^2) testi ile değerlendirilmiştir. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiş; χ^2 değeri, serbestlik derecesi ve p değeri birlikte yorumlanmıştır.

4. Bulgular

4.1. Stajyerlerin Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Çalışmaya konu olan stajyerlerin sosyo-demografik durumlarının açıklanmasına yönelik frekans ve yüzde dağılımlarını belirlemek için betimsel istatistiklerden (frekans analizi) yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin dağılımları frekans (n) ve yüzde (%) ifadeleri kullanılarak açıklanmıştır.

Tablo 1: Stajyerlerin Demografik Özellikleri Tablosu

Öğrenci Bilgilerine Göre Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	90	44,8
	Erkek	111	55,2
Sınıf Düzeyi	10. Sınıf	124	61,7
	11. Sınıf	77	38,3
Okulu İsteyerek Tercih Durumu	Evet	159	79,1
	Hayır	42	20,9
Proje Okulu Olma Durumu	Evet	190	94,5
	Hayır	11	5,5
Öğrenim Görülen Alan	Konaklama ve Seyahat Hiz.	97	48,3
	Yiyecek ve İçecek Hiz.	104	51,7
Alan İsteyerek Tercih Durumu	Evet	141	70,1
	Hayır	60	29,9
Departman	Servis	130	64,7
	Mutfak	55	27,3
	Housekeeping	16	8,0
Staj Yaptığınız Departman Alan Uyumu Durumu	Evet	126	62,7
	Hayır	75	37,3
İşletmedeki Diğer Stajyer Durumu	Evet	198	98,5
	Hayır	3	1,5
Stajınızı Şehir Dışında Mı Yapıyorsunuz?	Evet	19	9,5
	Hayır	182	90,5
Toplam		201	100

Araştırmaya katılan toplam 201 öğrenciye ait demografik bilgiler incelendiğinde, cinsiyet dağılımında öğrencilerin %55,2'sinin erkek, %44,8'inin ise kız olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, araştırmaya katılan örnekleme erkek öğrencilerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Sınıf düzeyi değişkeni incelendiğinde, katılımcıların %61,7'sinin 10. sınıf, %38,3'ünün ise 11. sınıf öğrencisi olduğu saptanmıştır. Okul tercih durumuna bakıldığında, öğrencilerin %79,1'i okullarını kendi tercihleri ile seçmişken, %20,9'u farklı nedenlerle tercih dışı yerleştirilmiştir.

Proje okulu olma durumuna göre öğrencilerin %94,5'i proje okulunda eğitim gördüklerini belirtmiş, %5,5'i ise proje okulu dışında bir kurumda eğitim aldıklarını ifade etmiştir. Öğrenim görülen alanlara ilişkin verilerde öğrencilerin %51,7'sinin Yiyecek ve İçecek Hizmetleri, %48,3'ünün ise Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanında eğitim aldığı tespit edilmiştir. Alan tercih durumuna göre, öğrencilerin %70,1'i eğitim gördükleri alanı kendi tercihleri ile seçtiklerini belirtirken, %29,9'u bu alanı tercih etmeden yerleştirildiklerini ifade etmiştir. Staj yapılan departmanlara göre dağılımda, %64,7'si servis, %27,3'ü mutfak ve %8,0'i housekeeping departmanında staj yaptıklarını belirtmiştir.

Staj yapılan departmanın öğrenim görülen alanla uyumlu olup olmadığına ilişkin olarak, öğrencilerin %62,7'sinin stajlarını kendi alanlarıyla uyumlu bir departmanda, %37,3'ünün ise uyumlu olmayan bir departmanda yaptığı tespit edilmiştir. İşletmede başka stajyerlerin bulunup bulunmadığı sorusuna %98,5 oranında “evet” yanıtı verilmiş, %1,5 oranında ise başka stajyerin bulunmadığı belirtilmiştir. Son olarak, stajın şehir dışında yapıp yapılmadığına ilişkin verilerde öğrencilerin %9,5'i stajlarını ikamet ettikleri şehir dışında yaptıklarını, %90,5'i ise ikamet ettikleri şehirde gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Web of Science veri tabanından elde edilen ham veriler, VOSviewer 1.6.20 programı aracılığıyla sistematik olarak analiz edilmiş ve görselleştirilmiştir. Analizler; anahtar kelime ağ analizleri, yazar bazlı atıf eşleşmeleri ve kaynak (dergi) analizleri olmak üzere çok boyutlu bir perspektifle gerçekleştirilmiştir. Bulguların sunumunda ilk aşama olarak, turizm ve otelcilikte yeşil yönetim literatürünün zamansal gelişimini ortaya koymak amacıyla yayınların yıllara göre dağılımı ve artış eğilimleri incelenmiştir.

Tablo 2: Stajyerlerin Staj Yeterlilik Düzeylerine Dair Tanımlama Tablosu

No	Soru Maddeleri	n	Min.	Max.	Ort.	S.S.
s1	Kendinden beklenen işi anlama derecesi	201	1,00	5,00	3,79	,89
s2	İşle ilgili araç ve gereçleri kullanma yeteneği	201	1,00	5,00	3,72	,87
s3	İşine karşı sorumluluk alma isteği	201	1,00	5,00	3,59	1,06
s4	İşine karşı sorumluluk alma kapasitesi	201	1,00	5,00	3,64	1,04
s5	İşyerine karşı tutum ve davranışı	201	1,00	5,00	3,79	,97
s6	Mesai arkadaşlarına karşı tutum ve davranışı	201	1,00	5,00	3,95	,94
s7	İşine karşı tutum ve davranışı	201	1,00	5,00	3,79	,98
s8	Mesai arkadaşları ile uyumu	201	1,00	5,00	3,99	,85
s9	Öğrendiği yeni metot ve yöntemlere uyumu	201	1,00	5,00	3,62	,93
s10	İşini denetlenmeden yapabilme yeteneği	201	1,00	5,00	3,35	1,08
s11	İşle ilgili tüm detaylar verilmeksizin işi yapabilme yeteneği	201	1,00	5,00	3,32	1,10
s12	İşle ilgili sorunların çözümünde göstermiş olduğu özen	201	1,00	5,00	3,44	1,05
s13	İş ile ilgili kendini geliştirme kabiliyeti	201	1,00	5,00	3,61	1,00
s14	İşle ilgili yeni bilgileri öğrenme kapasitesi	201	1,00	5,00	3,63	,99
s15	Kendine verilen talimatları yerine getirme konusunda gösterdiği özen	201	1,00	5,00	3,82	,89
s16	Öğrendiklerini uygulama yeteneği	201	1,00	5,00	3,85	,86
s17	İşe devam konusunda gösterdiği özen	201	1,00	5,00	3,97	,98
s18	Mesai saatlerine gösterdiği özen	201	1,00	5,00	4,08	,85
s19	Yabancı dil bilgisi yeterliliği	201	1,00	5,00	2,89	1,00
s20	İş disiplini ve iş ahlakına özeni	201	1,00	5,00	3,81	1,01
s21	İşle ilgili araç ve gereçleri usulüne uygun kullanma yeteneği	201	1,00	5,00	3,72	,92
s22	Malzemeleri israf etmeden kullanma yeteneği	201	1,00	5,00	3,62	,93
s23	Kişisel bakım ve kıyafetine gösterdiği özen	201	1,00	5,00	3,93	1,02
s24	Konuşma ve davranışlarında gösterdiği özen	201	1,00	5,00	3,95	,95
s25	Okulda almış olduğu teorik eğitimin yeterliliği	201	1,00	5,00	3,49	1,01
s26	Okulda almış olduğu uygulamalı eğitimin yeterliliği	201	1,00	5,00	3,44	1,00
s27	Misafirlerin stajyerden memnuniyet düzeyi	201	1,00	5,00	3,91	,80
s28	Tüm etkenler göz önüne alındığında stajyerin genel durumu	201	1,00	5,00	3,84	,90

İşletme yöneticileri tarafından değerlendirilen stajyerlerin yeterlilik düzeylerine ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre, “Kendinden beklenen işi anlama derecesi” ifadesinin ortalaması 3,79 olarak belirlenmiştir. “İşle ilgili araç ve gereçleri kullanma yeteneği” 3,73; “İşine karşı sorumluluk alma isteği” 3,60 ve “İşine karşı sorumluluk alma kapasitesi” 3,65 ortalama ile değerlendirilmiştir. “İşyeri ile ilişkilerde tutum ve davranış” 3,79; “Mesai arkadaşlarına karşı tutum ve davranış” 3,95; “İşine karşı tutum ve davranış” 3,80 ve “Mesai arkadaşları ile uyumu” 3,99 ortalama puan almıştır.

“Öğrendiği yeni metot ve yöntemlere uyumu” 3,63; “İşini denetlenmeden yapabilme yeteneği” 3,35 ve “İşle ilgili tüm detaylar verilmeden iş yapabilme yeteneği” 3,32 olarak belirlenmiştir. “İşyeri ile ilgili sorunların çözümünde gösterdiği özen” 3,44; “İş ile ilgili kendini geliştirme kabiliyeti” 3,61 ve “İşle ilgili yeni bilgileri öğrenme kapasitesi” 3,64 ortalama değerine sahiptir. “Kendine verilen talimatları yerine getirme konusunda gösterdiği özen” 3,82 ve “Öğrendiklerini uygulama yeteneği” 3,86 olarak hesaplanmıştır.

“İşe devam konusunda gösterdiği özen” 3,98; “Mesai saatlerine gösterdiği özen” ise 4,08 ile en yüksek ortalamaya sahip ifade olmuştur. Buna karşılık, “Yabancı dil bilgisi yeterliliği” 2,90 ile en düşük ortalama değeri göstermiştir. “İş disiplini ve iş ahlakına özeni” 3,81; “İşle ilgili araç ve gereçleri usulüne uygun kullanma yeteneği” 3,72 ve “Malzemeleri israf etmeden kullanma yeteneği” 3,62 olarak belirlenmiştir. “Kişisel bakım ve kıyafet-kıyafetine gösterdiği özen” 3,94; “Konuşma ve davranışlarında gösterdiği özen” ise 3,96 ortalama puan almıştır.

Eğitim yeterliliğine ilişkin olarak, “Okulda almış olduğu teorik eğitimin yeterliliği” 3,49; “Okulda almış olduğu uygulamalı eğitimin yeterliliği” 3,45; “Misafirlerin stajyerden memnuniyet düzeyi” 3,92 ve “Tüm etkenler göz önüne alındığında stajyerin genel durumu” 3,85 ortalama ile değerlendirilmiştir. Bu bulgular, stajyerlerin en yüksek düzeyde mesai saatlerine gösterdikleri özen açısından değerlendirildiğini, en düşük yeterlilik alanının ise yabancı dil bilgisi olduğunu göstermektedir.

4.2. Ki-Kare Analizi Sonuçları

Demografik değişkenler ile ölçek ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Ki-kare (χ^2) analizi uygulanmıştır. Ki-kare testi, özellikle nominal düzeyde ölçülen değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını test etmek için kullanılan parametrik olmayan bir analiz yöntemidir. Bu kapsamda gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar karşılaştırılmış, analizler çapraz tablolar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Analiz öncesinde Ki-kare testinin temel varsayımlarından biri olan her hücredeki beklenen frekans değerinin 5’in üzerinde olması koşulu kontrol edilmiş ve varsayımın sağlandığı görülmüştür. Anlamlılık değerlendirmesinde $p < .05$ düzeyi esas alınmış; χ^2 değeri, serbestlik derecesi (df) ve anlamlılık düzeyi (p) birlikte ele alınarak yorum yapılmıştır.

Tez çalışması kapsamında her bir demografik değişken ile ölçek maddeleri arasında ayrı ayrı Ki-kare analizleri gerçekleştirilmiş ve tüm sonuçlara (anlamlı ve anlamsız) ayrıntılı biçimde yer verilmiştir. Ancak makale formatının kapsam ve sayfa sınırlılıkları dikkate alınarak bu bölümde yalnızca istatistiksel olarak anlamlı bulunan sonuçlar raporlanmıştır. Anlamlılık düzeyine ulaşmayan analizlere metin içerisinde yer verilmemiş olup söz konusu bulgular tez çalışmasında ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

Bir sonraki aşamada, ölçek maddelerine ve demografik değişkenlere ilişkin grupların ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek üzere tanımlayıcı sıralama

analizleri yapılmıştır. Bu analizler aracılığıyla belirli demografik özelliklere sahip grupların ilgili ifadelerdeki eğilimleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ki-kare analizine ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bulunan sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Ki-Kare Analizi Sonuçları

S12. İşyle ilgili sorunların çözümünde göstermiş olduğu özen										
Cinsiyet		1, 00	2, 00	3, 00	4, 00	5, 00	Toplam	χ^2	df	p
Kız	n	2	13	32	35	8	90	9,793	4	,044
	%	2, 2%	14, 4%	35, 6%	38, 9%	8, 9%	100, 0%			
Erkek	n	5	18	31	31	26	111			
	%	4, 5%	16, 2%	27, 9%	27, 9%	23, 4%	100, 0%			
Toplam	n	7	31	63	66	34	201			
	%	3, 5%	15, 4%	31, 3%	32, 8%	16, 9%	100, 0%			
S9. Öğrendiği yeni metot ve yöntemlere uyumu										
Sınıf		1, 00	2, 00	3, 00	4, 00	5, 00	Toplam	χ^2	df	p
10. sınıf	n	1	7	37	61	18	124	10,844	4	,028
	%	0, 8%	5, 6%	29, 8%	49, 2%	14, 5%	100, 0%			
11. sınıf	n	3	13	18	29	14	77			
	%	3, 9%	16, 9%	23, 4%	37, 7%	18, 2%	100, 0%			
Toplam	n	4	20	55	90	32	201			
	%	2, 0%	10, 0%	27, 4%	44, 8%	15, 9%	100, 0%			
S12. İşyle ilgili sorunların çözümünde göstermiş olduğu özen										
Sınıf		1, 00	2, 00	3, 00	4, 00	5, 00	Toplam	χ^2	df	p
10. sınıf	n	3	13	48	40	20	124	11,926	4	,018
	%	2, 4%	10, 5%	38, 7%	32, 3%	16, 1%	100, 0%			
11. sınıf	n	4	18	15	26	14	77			
	%	5, 2%	23, 4%	19, 5%	33, 8%	18, 2%	100, 0%			
Toplam	n	7	31	63	66	34	201			
	%	3, 5%	15, 4%	31, 3%	32, 8%	16, 9%	100, 0%			
S19. Yabancı dil bilgisi yeterliliği										
Sınıf		1, 00	2, 00	3, 00	4, 00	5, 00	Toplam	χ^2	df	p
10. sınıf	n	8	31	54	29	2	8	12,072	4	,017
	%	6, 5%	25, 0%	43, 5%	23, 4%	1, 6%	6, 5%			
11. sınıf	n	11	15	29	14	8	11			
	%	14, 3%	19, 5%	37, 7%	18, 2%	10, 4%	14, 3%			
Toplam	n	19	46	83	43	10	19			
	%	9, 5%	22, 9%	41, 3%	21, 4%	5, 0%	9, 5%			
S21. İşyle ilgili araç ve gereçleri usulüne uygun kullanma yeteneği										
Sınıf		1, 00	2, 00	3, 00	4, 00	5, 00	Toplam	χ^2	df	p
10. sınıf	n	1	5	25	76	17	124	16,948	4	,002
	%	0, 8%	4, 0%	20, 2%	61, 3%	13, 7%	100, 0%			
11. sınıf	n	4	13	12	33	15	77			
	%	5, 2%	16, 9%	15, 6%	42, 9%	19, 5%	100, 0%			
Toplam	n	5	18	37	109	32	201			
	%	2, 5%	9, 0%	18, 4%	54, 2%	15, 9%	100, 0%			
S19. Yabancı dil bilgisi yeterliliği										
Alan		1, 00	2, 00	3, 00	4, 00	5, 00	Toplam	χ^2	df	p
Servis	n	16	31	59	19	5	130	21,345	4	,006
	%	12, 3%	23, 8%	45, 4%	14, 6%	3, 8%	100, 0%			
Mutfak	n	3	11	22	15	4	55			
	%	5, 5%	20, 0%	40, 0%	27, 3%	7, 3%	100, 0%			
Housekeeping	n	0	4	2	9	1	16			
	%	0, 0%	25, 0%	12, 5%	56, 3%	6, 3%	100, 0%			
Toplam	n	19	46	83	43	10	201			
	%	9, 5%	22, 9%	41, 3%	21, 4%	5, 0%	100, 0%			

Tablo 3 incelendiğinde, “S12-İşle ilgili sorunların çözümünde göstermiş olduğu özen” ifadesinin cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2=9,793$; sd=4;

p=0,044). Kız öğrencilerin %38,9'unun "4" ve %8,9'unun "5" düzeyinde yeterli olarak değerlendirildiği; erkek öğrencilerde ise bu oranların sırasıyla %27,9 ve %23,4 olduğu belirlenmiştir. Bulgular birlikte değerlendirildiğinde, erkek öğrencilerin söz konusu değişkende yüksek düzeyde yeterli olduğu, değerlendirilme oranlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüş; dolayısıyla işle ilgili sorunların çözümünde gösterilen özen bakımından erkek öğrencilerin görece daha olumlu değerlendirildiği anlaşılmıştır.

"S9-Öğrendiği yeni metot ve yöntemlere uyumu" ifadesinin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2=10,844$; sd=4; p=0,028). 10. sınıf öğrencilerinin %49,2'sinin "4" ve %14,5'inin "5" düzeyinde yeterli olarak değerlendirildiği; 11. sınıf öğrencilerinde ise bu oranların sırasıyla %37,7 ve %18,2 olduğu görülmüştür. Söz konusu değişkende yeterlilik oranının 11. sınıflarda daha yüksek olduğu , yeni metot ve yöntemlere uyum konusunda 11. sınıf öğrencilerinin 10. sınıf öğrencilerine göre daha yeterli algılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

"S12-İşle ilgili sorunların çözümünde göstermiş olduğu özen" ifadesi sınıf düzeyine göre de anlamlı farklılık göstermiştir ($\chi^2=11,926$; sd = 4; p = 0,018). 10. sınıf öğrencilerinin %32,3'ünün "4" ve %16,1'inin "5"; 11. sınıf öğrencilerinin ise %33,8'inin "4" ve %18,2'sinin "5" düzeyinde yeterli olarak değerlendirildiği belirlenmiştir. Söz konusu değişkende yeterlilik oranlarının 11. sınıf öğrencilerinde daha yüksek olduğu görülmüş; dolayısıyla bu boyutta da sınıf düzeyine bağlı bir farklılaşma bulunduğu tespit edilmiştir.

"S19-Yabancı dil bilgisi yeterliliği" ifadesi açısından sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark saptanmıştır ($\chi^2=12,072$; sd=4; p=0,017). 10. sınıf öğrencilerinin %23,4'ünün "4" ve %1,6'sının "5" düzeyinde; 11. sınıf öğrencilerinin ise %18,2'sinin "4" ve %10,4'ünün "5" düzeyinde değerlendirildiği görülmüştür. Özellikle "5" düzeyindeki oranların 11. sınıflarda belirgin biçimde daha yüksek olduğu dikkate alındığında, yabancı dil yeterliliğinin 11. Sınıflarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

"S19-Yabancı dil bilgisi yeterliliği" ifadesinin alan değişkenine göre de anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($\chi^2=21,345$; sd=4; p=0,006). Servis alanında öğrenim gören öğrencilerin %14,6'sının "4" ve %3,8'inin "5" düzeyinde; mutfak alanında %27,3'ünün "4" ve %7,3'ünün "5" düzeyinde; housekeeping alanında ise %56,3'ünün "4" ve %6,3'ünün "5" düzeyinde yeterli olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir. Bulgular, özellikle housekeeping ve mutfak alanlarında öğrenim gören öğrencilerin yabancı dil

yeterliliklerinin servis alanına kıyasla daha yüksek düzeyde değerlendirildiğini ortaya koymuştur

Son olarak, “S21-İşle ilgili araç ve gereçleri usulüne uygun kullanma yeteneği” ifadesi de sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($\chi^2=16,948$; $sd=4$; $p=0,002$). 10. sınıf öğrencilerinin %61,3’ünün “4” ve %13,7’sinin “5”; 11. sınıf öğrencilerinin ise %42,9’unun “4” ve %19,5’inin “5” düzeyinde değerlendirildiği belirlenmiştir. Söz konusu değişkende yeterlilik oranının 11. sınıf öğrencilerinde daha yüksek olduğu görülmüş; bu durum, araç ve gereç kullanım becerisinin sınıf ilerledikçe geliştiğini göstermiştir.

5. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, Ankara ilinde yoğunlaştırılmış mesleki turizm eğitimi alan öğrencilerin staj yeterlilikleri, işletme temsilcilerinin değerlendirmeleri doğrultusunda bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, öğrencilerin genel olarak mesleki yeterlilik açısından belirli bir olgunluk düzeyine ulaştıklarını göstermekle birlikte, bazı kritik beceri alanlarında gelişime ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, mesleki turizm eğitiminin uygulama boyutunun güçlü yönler barındırmasına rağmen, belirli yetkinliklerin geliştirilmesi açısından halen iyileştirmeye açık olduğunu düşündürmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin özellikle işyeri davranışlarına ilişkin yeterliliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. İş disiplini, zaman yönetimi, mesaiye uyum, ekip çalışmasına katılım ve kişisel bakım gibi unsurların olumlu düzeyde değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda staj sürecinin, öğrencilerin yalnızca mesleki bilgi ve becerilerini değil, aynı zamanda iş yaşamına ilişkin tutum ve davranışlarını da şekillendiren önemli bir öğrenme ortamı sunduğu söylenebilir. Nitekim Aymankuy vd. (2013) tarafından da staj uygulamalarının öğrencilerin işyeri uyumu ve mesleki disiplin kazanımı üzerinde belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde Demir ve Demir (2014), staj sürecinin öğrencilerin sorumluluk alma ve iş ahlakı geliştirme süreçlerine önemli katkılar sağladığını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, literatürde yer alan çalışmalarla tutarlılık göstermekte ve stajın davranışsal yeterlilikler üzerindeki dönüştürücü etkisini desteklemektedir.

Bununla birlikte, araştırma kapsamında bazı yeterlilik alanlarının görece daha zayıf kaldığı dikkat çekmektedir. Özellikle yabancı dil kullanımı, denetimsiz görev

üstlenebilme ve karşılaşılan sorunlara çözüm geliştirme gibi becerilerin istenen düzeyde olmadığı görülmektedir . Bu durum, turizm sektörünün doğası gereği gerektirdiği çok yönlü ve dinamik beceriler ile mevcut eğitim çıktıları arasında belirli bir boşluk bulunduğunu göstermektedir. Turizm sektöründe hizmet kalitesinin sürdürülebilirliği açısından yabancı dil yeterliliğinin kritik bir unsur olduğu düşünüldüğünde, bu bulgunun sektörel açıdan önemli sonuçlar doğurabileceği değerlendirilmektedir. Nitekim Çelik ve Tuna (2012), öğrencilerin yabancı dil yetersizliğinin staj sürecinde karşılaşılan temel sorunlardan biri olduğunu belirtmektedir. Aynı doğrultuda Özdemir (2019), öğrencilerin bağımsız çalışma ve problem çözme becerilerinin sınırlı kalabildiğini ifade ederek bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bu çerçevede, mesleki turizm eğitiminde yalnızca teknik bilgi aktarımının değil, aynı zamanda üst düzey bilişsel ve uygulamaya dönük becerilerin geliştirilmesinin de gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer önemli bulgu, öğrencilerin kendi alanlarıyla uyumlu departmanlarda staj yapmalarının mesleki yeterlilik algılarını olumlu yönde etkilemesidir. Bu durum, eğitim sürecinde kazanılan teorik bilginin uygulama alanıyla örtüşmesinin öğrenme çıktıları üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. Alan uyumunun sağlanamadığı durumlarda ise öğrencilerin yeterlilik gelişiminin sınırlı kalabileceği anlaşılmaktadır. Bu bulgu, eğitim ile sektör arasındaki entegrasyonun mesleki gelişim açısından kritik bir unsur olduğunu göstermektedir. Nitekim Kaşlı vd. (2010), öğrencilerin alanlarıyla uyumlu staj deneyimlerinin mesleki yeterliliklerini güçlendirdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Emir vd. (2010), staj deneyiminin niteliğinin öğrencilerin mesleki algıları üzerinde doğrudan etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, stajın yalnızca bir zorunluluk değil, aynı zamanda eğitim ile sektör arasında köprü kuran stratejik bir mekanizma olduğu değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, öğrencilerin okulda aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin yeterliliğine ilişkin değerlendirmelerin orta düzeyde yoğunlaşması, mevcut eğitim programlarının sektör beklentileriyle tam anlamıyla örtüşmediğini göstermektedir. Bu durum, mesleki turizm eğitiminde sıklıkla dile getirilen eğitim–sektör uyumsuzluğu probleminin devam ettiğini ortaya koymaktadır. Aksu ve Bucak (2012), mesleki turizm eğitiminde uygulama eksikliklerinin sektörel beklentilerin karşılanmasını güçleştirdiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Kızılırmak (2000), eğitim sisteminin sektörün dinamik yapısına uyum sağlama konusunda sınırlılıklar barındırdığını belirtmektedir. Bu doğrultuda elde edilen

bulgular, eğitim programlarının güncellenmesi ve uygulama ağırlıklı içeriklerin artırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, staj uygulamalarının öğrencilerin mesleki gelişiminde belirleyici bir rol oynadığı; ancak bu etkinin stajın niteliği, eğitim içeriği ve sektörle kurulan iş birliği düzeyi gibi faktörlere bağlı olarak değiştiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, mesleki turizm eğitiminde yabancı dil becerilerinin daha işlevsel ve uygulama temelli yöntemlerle geliştirilmesi gerektiği; öğrencilerin problem çözme ve bağımsız çalışma becerilerini destekleyecek uygulamaların eğitim sürecine daha fazla entegre edilmesinin önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, staj öncesi hazırlık süreçlerinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin iş ortamına uyumunu kolaylaştıracak yapılandırılmış oryantasyon programlarının yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Sektör açısından ele alındığında ise işletmelerin stajyerleri yalnızca kısa süreli iş gücü olarak değil, geleceğin potansiyel çalışanları olarak değerlendirmesi gerektiği; bu doğrultuda staj sürecinde rehberlik ve mentorluk uygulamalarının geliştirilmesinin önem arz ettiği görülmektedir. Öğrencilerin farklı görevlerde deneyim kazanmalarına olanak tanıyan, öğrenme odaklı ve planlı staj süreçlerinin oluşturulmasının, mesleki yeterliliklerin gelişimini destekleyeceği değerlendirilmektedir. Ayrıca eğitim kurumları ile sektör arasındaki iş birliğinin daha sistematik ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasının, hem eğitim çıktılarının niteliğini artıracak hem de sektörde ihtiyaç duyulan nitelikli iş gücünün yetiştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ahipaşaoğlu, H. A., Atay, L., & Yılmaz, S. (2002). *Turizm eğitimi*. Detay Yayıncılık.
- Akay, B., Uslu, A., & Sancar, M. F. (2018). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj döneminde yaşadıkları sorunlar: Lisans ve ortaöğretim turizm öğrencileri örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(1), 212-236.
- Akkoyunlu, S. (2022). Mesleki ve teknik eğitim sisteminde kalite iyileştirme çalışmaları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 47(210), 45–60.
- Aksu, M., & Bucak, T. (2012). Mesleki turizm eğitimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 7-18.
- Ali, M. (2020). Mesleki eğitimde stajın önemi: Ortaöğretimdeki uygulamalar. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 45–60.
- Alkan, C., Deryakulu, D., & Şimşek, N. (1995). Eğitim teknolojisine giriş. *Ankara: Önder Matbaacılık*.

- Alkan, C., Doğan, H., & Sezgin, İ. (2001). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Nobel.
- Alp, E., & Çalış, Ö., A., S. (2022). TR21 Bölgesinde ortaöğretim düzeyindeki meslekî eğitimin genel görünümü. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 17(2), 169-179.
- Altın, M. (2007). Türkiye’de turizm eğitiminde kalite arayışları. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(1), 29-42.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Sakarya Yayıncılık: Sakarya/Türkiye
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aymankuy, Y., Tetik, N., Girgin, G. K., & Aymankuy, S. (2013). Lisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına öğrenci ve akademisyenlerin bakışları (BTİOYO’da uygulama). *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 101-128.
- Balcı, A. (2020). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (16. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balcı, S. (2020). Dijital dönüşüm ve mesleki eğitimin geleceği. *Uluslararası Eğitim ve Teknoloji Dergisi*, 4(2), 45-58.
- Bilici, K. (2023). Turizm otelcilik meslek alanı öğrencilerinin işletmelerde beceri eğitimi (staj) uygulamasına ilişkin görüşleri. *Uluslararası Eğitime Özgün Bakış Dergisi*, 1(2), 265-281.
- Buluç, G. (1992). Turizm ve Otel İşletmeciliğinde Stajın Önemi. İçinde *Turizm-Eğitimi Konferans-Workshop Turizm Bakanlığı Ankara: Yorum Basım Yayın Ltd. Şti.*
- Cedefop. (2008). *The changing nature of vocational education and training*. European Centre for the Development of Vocational Training. https://www.cedefop.europa.eu/files/5569_en.pdf
- Çaylan, M., Yıldız, S., & Demir, A. (2016). *Staj süreçlerinin öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi*. Işık Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, S., & Tuna, P. F. (2012). Turizm öğrencilerinin staj sorunları ve çözüm önerileri. *Turizm Eğitimi Konferansı, Ankara*, 270-278.
- Çetin, M. (2021). Mesleki eğitimin evrimi ve iş gücü piyasasına etkisi. *Mesleki Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(3), 90-103.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanılan dersler üzerine ampirik bir değerlendirme: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 153-169.
- Çiçek, Y. (2019). *Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Okul Yöneticilerinin Yeterliklerinin İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Dayıoğlu, M. (2010). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi stajyer öğrencilerinin yeterliliği konusunda işveren görüşleri (Edremit körfezi örneği). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye.

- Deissinger, T. (2015). The dual system of vocational education and training in Germany. *International Journal of Vocational Education and Training*, 23(1), 59–72
- Demir, M. (2010). *Türkiye’de turizm eğitiminin gelişimi*. Detay Yayıncılık.
- Demir, M., & Demir, Ş. (2014). Turizm işletmelerinde yöneticilerin mesleki staj ve stajyerleri değerlendirmesi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 18–33.
- Demirdağ, Ş. A., & Çelikkat, N. (2017). Ortaöğretim düzeyindeki turizm öğrencilerinin stajlarından sağladığı iş tatmini ve kariyer beklentilerine muhtemel etkileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 62, 429–441.
- Demirli, C., & Kuzu, İ. (2002). Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki gelişmeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 155, 156, 5-20.
- Demirtaş, H. (2019). Mesleki eğitimin güncel gelişmeler ışığında yeniden yapılandırılması. *Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 19(3), 142–157.
- Dougherty, K. J., & Townsend, B. K. (2006). Community colleges and the dual enrollment model. *Journal of Higher Education*, 77(2), 220–245.
- Ekşioğlu, E., & Taşpınar, S. (2019). Teknolojik gelişmeler ışığında mesleki ve teknik eğitimin yapısal dönüşümü. *Eğitim Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 67–80.
- Emir, O., Pelit, E., & Arslan, S. (2010). Turizm alanında ön lisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 141-165.
- Ertürk, M. (2023). Cumhuriyet Dönemi'nde turizm eğitimi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(Cumhuriyet'in 100. Yılı), 679–699.
- Ertürk, M. (2023). Mesleki eğitimde reform süreci. *Eğitimde Güncel Yaklaşımlar*, 11(1), 45–62.
- Euler, D. (2013). Dual education systems and training in Germany and Switzerland: Historical development and current trends. *Journal of Vocational Education and Training*, 60(4), 567–580.
- Field, J. (2006). *Lifelong learning and the knowledge economy*. Routledge.
- Girayhan, E. (2022). Mesleki ve teknik eğitimin dünü bugünü ve geleceğinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, H., & Odabaşı, M. (2004). *Mesleki eğitim ve öğretim: Temel ilkeler ve uygulama örnekleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürbüz, C. (2024). Mesleki ve teknik eğitim beceri sistemlerinin dijitalleşmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 15(29), 199-222.
- Jiang, B., & Tribe, J. (2009). Tourism jobs – short lived professions: Student attitudes towards tourism careers in China. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 8(1), 4–19.
- Kalkınma Bakanlığı. (2017). *11. Kalkınma Planı: Mesleki Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. T.C. Kalkınma Bakanlığı.

- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*.
- Karasar, N., & Eğmir, E. (2017). Dünyada ve Türkiye'de mesleki eğitim ve önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(59), 22–30.
- Kaşlı, M., İlban, M. O., & Tanrısevdi, A. (2010). Meslek yüksekokullarında staj uygulamalarına yönelik öğrenci görüşleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 157–169.
- Kaya, H., & Yılmaz, M. (2017). Bilimsel ve teknolojik değişikliklerin mesleki eğitime yansımaları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 98–112.
- Keskin, G., Gökçe, M., & Demirtaş, M. (2021). Ortaöğretim düzeyindeki turizm eğitiminin sektör üzerindeki etkileri: Hatay örneği. *Turizm ve Eğitim Dergisi*, 27(3), 123–136.
- Kızılırmak, İ. (2000). Meslek yüksek okulları turizm ve otelcilik programlarının günümüz turizm sektörünün beklentileri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 54-60.
- Koç, H. (2007). Lider Yöneticilik Davranışının Çeşitli Sektörlerde Farklılaşmasının Entelektüel Sermaye Kapsamında Analiz. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara*.
- Küçükahmetoğlu, M., & Oktay, K. (2024). Turizm eğitimi teorisindeki gelişmeler üzerine bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 175-187.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007–2013*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mankan, E. (2015). Mesleki önlisans programlarında staj eğitiminin önemi: Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Meslek Yüksekokulu örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 734–741.
- Maviş, F. , Kozak S. (1992). *Meslek Yüksekokullarında Turizm Programı ve Anadolu Üniversitesi Eskişehir Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik Ders Programı. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*. Yorum Basım Yayın, Ankara.
- MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2020). *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi 2020–2024*. Millî Eğitim Bakanlığı. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/pagePrograms.aspx>
- Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. (2017). *Mesleki eğitim ve staj uygulamaları*. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26160206_ime_sYzleYme_dYzeltme.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. (2023). *Sektör iş birlikleri ve protokol uygulamaları*. <https://mtegm.meb.gov.tr>
- Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. (2024). *Meslekî ve Teknik Anadolu Liseleri Programları*. <https://meslek.meb.gov.tr>
- Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. (2023). *Sektör iş birlikleri ve protokol uygulamaları*. <https://mtegm.meb.gov.tr>

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Ortaöğretim kurumları yönetmeliği*. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26160206_ime_sYzleYme_dYzeltme.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Mesleki ve teknik eğitim kitapçığı*. <https://mtegm.meb.gov.tr>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. <https://mtegm.meb.gov.tr>
- Oecd. (2010). *Education at a glance 2010: OECD indicators*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Olalı, H. (1982). *Turizm Olayı-Turizmin Önemi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Olçay, A. & Çelik Z. (2010). Turizm ve Otel İşletmeciliği Programında Öğrenim Gören Öğrencilerin Otelcilik Mesleğine İlişkin Algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 279 -301.
- Olçay, A., & Düzgün, M. (2015). Turizm Sektörünün İstihdam Niteliğinin Öğrencilerin Kariyer Planları Üzerindeki Etkisi. *Seyahat Ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(3). 49-72.
- Olçay, A., Çıkmaz, E., Özekici, Y. K., & İnce, E. (2017). Otel Sahip ve Yöneticilerinin Stajyer Öğrencilerin Performanslarını Çeşitli Açılardan Değerlendirmelerine İlişkin Bir Araştırma: Gaziantep Örneği. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 2(1), 65-85.
- Olçay, A., Yıldırım, İ., & Sürme, M. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj eğitimi hakkında görüşleri: Gaziantep ili örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3).
- Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Genişletilmiş 5. Baskı, *Kaan Kitabevi, Eskişehir*.
- Özdemir, M. A. (2019). Turizm öğrencilerinin mesleki staja ilişkin bilişsel algılarının incelenmesi üzerine bir araştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(2), 224-248.
- Özsayar, B. (2008). *Meslek lisesi öğrencilerinin yaptıkları stajların meslek gelişimlerine etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Öztürk, Y., & Seyhan, K. (2005). Konaklama işletmelerinde sunulan hizmet kalitesinin artırılmasında işgören eğitiminin yeri ve önemi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 121-140.
- Pak, Ö. (2015). *Türkiye’de mesleki turizm eğitimi ve zorunlu staj: Turizm meslek lisesi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Pelit, E., & Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 139-164.
- Sarı, H. (2007). *Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecine adaptasyonu üzerine bir araştırma*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Sayak, S. (2024). *Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinde mesleki ve teknik eğitimin rolü* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods for Business*, New York: John Wiley.
- Solmaz, B., & Erdoğan, B. Z. (2013). *Turizmde insan kaynakları yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tamer, M. A., & Özcan, M. (2014). Örgün mesleki ve teknik eğitim sisteminin mesleki eğitimin paydaşlarıncı değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 203, 206–221.
- Tamer, S. (2014). Mesleki ve teknik eğitimin önemi ve gelişimi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(4), 112–125.
- Toprak, Ö. F. (2018). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin gelişiminde İŞKUR’un rolü [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncer, K. & Sevim, B. (2024). Orta dereceli düzeyde mesleki turizm eğitiminin başlangıcında. *Turizm ve Rekreasyon*, 6(2), 318-328.
- Tuncer, M. (2018). Meslek yüksekokullarında uygulamalı eğitimin önemi. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 14(2), 55–68.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2025). Staj. *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*.
- Türk Dil Kurumu. (2013). Staj. *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*. <https://tdk.gov.tr/>
- Unesco-Unevoc. (2010). *Vocational education and training: Challenges and trends*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - International Centre for Technical and Vocational Education and Training.
- Ural, A. & Kılıç, İ. (2013). Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi (Dördüncü Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara/Türkiye.
- Üzümcü, T. P., & Alyakut, Ö. (2017). Turizm eğitimcileri perspektifinden turizm eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. The Journal of International Social Research*, 10(51), 807-823.
- Yamane, T., (2001). *Temel Örneklem Yöntemleri. (Birinci Baskı)*. Çeviren: Alptekin Esin, M. Akif Bakır, Celal Aydın ve Esen Gürbüzsel, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Çarıkçı, O. (2017). Mesleki Eğitimin Gelecek Vizyonu; İnsan Kaynakları Planlaması Açısından Bir Bürokratik Model Denemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 397-413.
- Yılmaz, M., & Kaya, E. (2021). Dijital dönüşümün mesleki turizm eğitimine etkisi. *Uluslararası Turizm ve Eğitim Dergisi*, 19(1), 72–84.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2020). *Mesleki ve teknik yükseköğretimin yeniden yapılandırılması raporu*. <https://www.yok.gov.tr/tr/page/mevzuat>
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2021). *Uygulamalı Bilimler Fakültelerinin Rolü ve İşlevi*. <https://www.yok.gov.tr/tr/page/mevzuat>
- Yükseköğretim Kurulu. (2007a). *Yükseköğretim ve Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi raporu*. <https://www.yok.gov.tr/tr/page/mevzuat>

Yükseköğretim Kurulu. (2007b). *Yükseköğretim ve Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi raporu*. <https://www.yok.gov.tr/tr/page/mevzuat>

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Kurulu'nun 29.04.2024 tarihli ve E.258093 sayılı kararı ile araştırmanın etik açıdan herhangi bir sakınca taşımadığına karar verilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı

1.Yazar: %50

2. Yazar: %50

Çıkar Çatışması Beyanı

Makalenin yazarları arasında ve herhangi bir kuruluş/kurum arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.